

ČEŠKI ARHITEKTI I POČETCI TURIZMA NA HRVATSKOM JADRANU

Jasenska Kranjčević
Mirjana Kos

ČEŠKI ARHITEKTI I POČETCI TURIZMA NA HRVATSKOM JADRANU

Autorice kataloga:

Dr. sc. Jasenka Kranjčević i Mirjana Kos, dipl. pov. umj.

Za nakladnika:

Dr. sc. Sanda Čorak i Goran Crnković, prof.

Recenzenti:

Akademik Mladen Obad Šćitaroci

Doc. dr. sc. Zlatko Karač, mag. ing. arh.

Nakladnik:

Institut za turizam, Zagreb; Državni arhiv u Rijeci; Veleposlanstvo Republike Češke, Zagreb

Grafičko oblikovanje:

M-studio za grafiku i dizajn, Klinča Sela

2. izmijenjeno i dopunjeno izdanje

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 000903265.

ISBN 978-953-6145-33-1

Zagreb – Rijeka, 2015.

Predgovor

Tema ovog rada je turistička arhitektura – hoteli, vile i kupališta - koju su projektirali češki arhitekti na hrvatskoj obali Jadrana krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Cilj istraživanja bio je utvrditi koji su češki arhitekti djelovali na početku razvoja turizma u Hrvatskoj i koje su turističke građevine projektirali. Evidentiranjem arhitekata, projekata i lokacija željelo se doprinijeti rasvjetljavanju doprinosa čeških arhitekata na oblikovanje jadranskog prostora Hrvatske.

U oblikovanju turističkog prostora svakako veliku ulogu imaju arhitekti ali pri tome ne smiju se zanemariti sve one osobe koje su davale određenu vrstu impulsa razvoju turizma kao što su: političari, investitori, profesori, mecene, vrtlari, inženjeri, etnolozi, konzervatori, povjesničari umjetnosti, sportaši, turisti itd.

Češki su arhitekti djelovali na prostoru cijele Hrvatske. Osim turističkih, projektirali su građevine i drugih namjena. Tako su projektirali ili izvodili: stambene zgrade, škole, štedionice, bolnice, tvornice, kazališta, itd. Češki su arhitekti, također, autori prostorno najvećeg te oblikovno najavangardnijeg primjera korporacijske aglomeracije Borovo kod Vukovara.

Iako je u određenim naseljima Hrvatske (Zagreb, Križevci, Crikvenica, itd.) prepoznato djelovanje čeških arhitekata, još uvijek nije, niti dovoljno istraženo njihovo djelovanje niti valoriziran njihov doprinos oblikovanju prostora. Stoga, ovaj katalog samo ukazuje na potrebu daljnjih istraživanja o djelovanju čeških arhitekata na prostoru Hrvatske kao što su: Alois (Vjekoslav) Bastl, Josip Dubský, František Lydie Gahura, Vinko (Vincenc) Hlavinka, Lav (Lavoslav) Kalda, Vladimír Karfík, Antonín Vitek i drugi.

U katalogu prezentirani su radovi iz različitih izvora. Najviše iz: Državnih arhiva u Rijeci i Dubrovniku, zatim čeških, hrvatskih i austrijskih knjiga odnosno časopisa te starih razglednica.

Tijekom 2013. istraživanje je rađeno u sklopu znanstvenog projekta Instituta za turizam *Međuodnos turizma, prostora i prometa*. Od rujna 2014. istraživanje je rađeno u sklopu znanstvenog projekta Znanstvenoistraživački projekt 2032-HERU / 2014.-2018. / Hrvatska zaklada za znanost *Urbanizam naslijeđa - Urbanistički i prostorni modeli za oživljavanje i unaprjeđenje kulturnoga naslijeđa* *Heritage Urbanism - Urban and Spatial Models for Revival and Enhancement of Cultural Heritage* Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu / glavni voditelj: akademik Mladen Obad Ščitaroci.

Uvod

Ozbiljnija turistička povezanost između Hrvatske i Češke započinje krajem 19., ali pravi zamah dobiva početkom 20. stoljeća. Međusobne turističke veze svakako su usko povezane s političkim, gospodarskim, zdravstvenim, umjetničkim, sportskim, književnim, etnološkim i drugim kontaktima.

Iako je tema ove izložbe turistička arhitektura čeških arhitekata i graditelja na Jadranu, ne smije se misliti da su poveznice između Hrvatske i Češke vezane samo uz maritimni prostor, već su one žive u kontinentalnim i planinskim dijelovima Hrvatske. Navedenu činjenicu potkrepljuju podatci iz časopisa *Hrvatski planinar* u kojem su često, od njegova izlaženja 1898., objavljivani posjeti čeških turista.

Zanimanje čeških turista za Jadran uvjetovani su različitim razlozima. Interes nije bio isključivo vezan za boravak na prekrasnoj obali, već je on imao političku pozadinu, ali i turističku kulturu Čeha. Valja istaknuti činjenicu da je u Pragu još 1888. osnovan *Klub čeških turista* koji je organizirao putovanja u različite dijelove Hrvatske. Detalji kao i impresije s putovanja često su opisivani u češkim časopisima.

Razvoj turizma u Hrvatskoj potaknut je turističkom promidžbom Hrvatske u Češkoj. Tako je 1900. u Pragu objavljena zbirka fotografskih reprodukcija nakon posjeta *Kluba čeških turista* Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini te Sloveniji pod nazivom *Od Tater k Adrii*. Tu je vodič Milana Fučíka iz 1909. štampan u Pragu *Přímoří a Dalmatsko - Praktický průvodce po slovanském jihu*. Nešto kasnije 1911. u Pragu je objavljen putopis *Moře Adriatické* koji je ubrzo doživio drugo izdanje. Prikazi Jadrana svakako su pridonosili turističkoj promociji, povećanju turističkog prometa te interesu čeških investitora.

Buđenjem nacionalne svijesti, u Pragu je 1908. održan *1. Sveslavenski turistički kongres* na kojem se trebao osnovati *Savez sveslavenskih turističkih organizacija* (ali nije osnovan). Na navedenom kongresu sudjelovali su predstavnici iz Hrvatske.

Češki arhitekti krajem 19. i početkom 20. stoljeća, uz austrijske i njemačke arhitekate, bili su glavni nositelji modernističkih strujanja u europskoj arhitekturi. Od čeških arhitekata koji su imali utjecaj na turističku arhitekturu u Hrvatskoj svakako se ističu Adolf Loos, Jan Kotěra i Carl Seidl.

U nastavku su prezentirani češki arhitekti abecednim redom koji su dali svoj doprinos razvoju turističke arhitekture na hrvatskom Jadranu u vrijeme početka razvoja turizma.

Jasenka Kranjčević

Abecedni popis čeških arhitekata

BELOHLAVEK, AUGUST JOHANN

(*10.01.1873. Beč - † 02.01.1937. Beč)

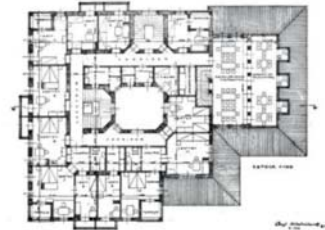
arhitekt čeških korijena na prostoru Hrvatske prije Prvoga svjetskog rata izradio je tri projekta i sva tri nisu izvedena. To su: mornarički kasino u Puli 1911. (u suradnji s Karl Badstieberom), natječaj za stambeno-poslovnu zgradu u Rijeci 1913. i zgradu nautičkog centra u Opatiji 1914. Prilikom oblikovanja Belohlavek je koristio secesijske detalje. Pročelja je obogaćivao detaljima ranijih stilskih razdoblja, što je posebno vidljivo na projektu za nautički centar u Opatiji koji je planiran neposredno uz more. Ekskluzivna turistička destinacija na istočnoj obali Jadrana planirala je izgradnju nautičkog centra koji je u gornjim etažama trebao sadržavati sobe za smještaj gostiju. Iako je arhitekt Belohlavek umro u 64.- toj godini života njegovo arhitektonsko stvaralaštvo, nakon što je 1914. bio pozvan u vojnu službu, ostalo je nepoznato.

Izvor: <http://www.architektenlexikon.at/de/35.htm>; Belohlavek, A. (1919) *Projekt für ein Schiffsahrtsaufnahmgebäude am Molo in Abazzia*, Wiener Bauindustrie-Zeitung XXXIV(6): 44-45; Kranjčević, J.; Kos M. (2013) *Fragmenti prekinutog vremena – nerealizirana turistička arhitektura*, DAR Rijeka.

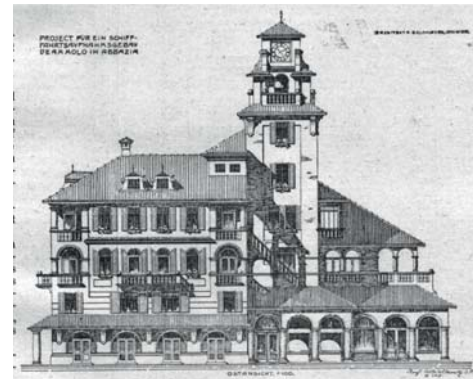

August J. Belohlavek,
Opatija, nautički centar,
perspektiva

PROJEKT FÜR EIN SCHIFFSFAHRTSAUFNAHMEGEBÄUDE IN ABBAZIA 1914.
ARCHITEKT AUGUST BELOHLAVEK.

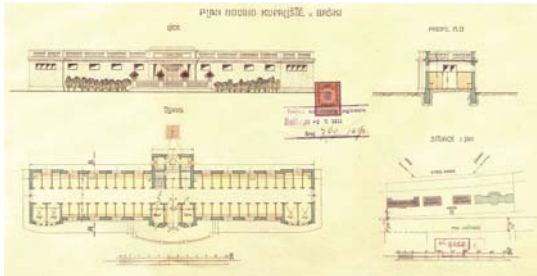
August J. Belohlavek, Opatija, nautički centar, pročelje, tlocrt

August J. Belohlavek, Opatija, nautički centar, pročelje

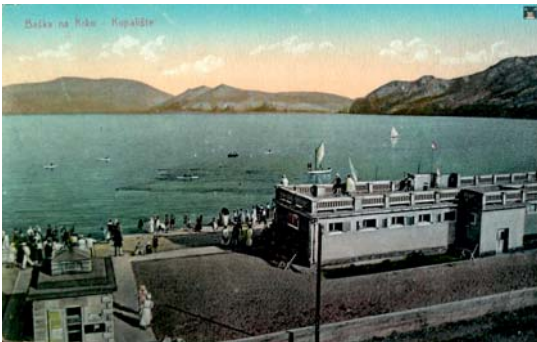
Matěj Blecha

Matěj Blecha, Baška, kupalište, projekt

Matěj Blecha, Baška, hotel

Matěj Blecha, Baška, kupalište

BLECHA, MATĚJ

(*16.07.1861. Štítary (Kolín) - † 18.12.1919. Prag)

nakon studija arhitekture u Beču radio je u uhdanom obiteljskom birou u Pragu. Prije Prvoga svjetskog rata surađivao je s arhitektom Emilom Králíčekom iz Praga.

U Hrvatskoj, arhitekt Blecha izradio je projekt kupališne zgrade u Baškoj na otoku Krku 1911. koji predstavlja jedinstveni primjer kupališnog objekta na Kvarneru jer je u nepromijenjenom obliku sačuvan do danas. Projekt kupališta realiziran je uspješnim poslovanjem zadruge *Hrvatsko-češkog morskog i klimatičnog kupališta Baška*. Projekt je signiran s inicijalima MB, što upućuje na arhitekta Matěja Blechu.

Istovremeno je projektirao hotel Baška na Veloj plaži, na području Zablaća, koji je realiziran 1914. Prostorna koncepcija oba objekta je slična, osim što je zgrada hotela u arhitektonskom pogledu zahtjevnija i stilski definiranija. Bočne strane zgrade hotela, u kojima su smještene sobe, na krajevima su lučno savijene. U središnjem proširenom prostoru, na čijim se pročeljima očituju elementi kasno secesijskog stila, smješteni su restoran odnosno blagovaonica.

Izvor: Šale, M., Pavlović, M. (2004) *100 godina turizma u Baški*, Baška; Lozzi, J. (2008): *Sto godina kupališta u Baški*, Šušaka revija 62/63 - Izložba fotografija Baške s početka 20. stoljeća/ hotel Corinthia-Baška, lipanj-srpanj-kolovoz 2008; Kos, M.; Lozzi Barković, J. (2009.), *Kvarnerska kupališna Baština*, Hrvatski muzej turizma, Državni arhiv u Rijeci, Opatija-Rijeka; DAR, JU 19, spis br. 760/2. 05. 1911, DAR, JU 19, kut. 195, spis br. 865/17. 04. 1912.; Šale, M. (2014) *110 godina turizma u Baški (1904 – 2014)*, Turistička zajednica općine Baška, Baška.

DRYÁK JOSIP (JOSEF)

(*26.07.1870. Olšany kraj Praga -
† 15.06.1950. Dubrovnik)

nakon diplome 1893. na Visokoj tehničkoj školi u Pragu radio je u Zagrebu. Jedno vrijeme projektirao je kod Đure Carneluttija i Martina Pilara. Od 1894. do 1933. zaposlen je u Graditeljskom odsjeku Hrvatske vlade. Usporedo, od 1899. do 1932., bio je profesor je na Obrtnoj školi i Srednjoj tehničkoj školi u Zagrebu. Pretežito se bavio projektiranjem kazališta i stadiona. Na Plitvičkim jezerima, na Velikoj poljani, 1896. projektirao je prvi hotel koji je izveden. Hotel je izgorio 1939. Zanimljiv je podatak da je rekonstrukciju hotela također radio češki arhitekt Vjekoslav (Alois) Bastl.

Izvor: Ivanuš, M. (2010) *Vrednovanje turističke izgradnje na području Plitvičkih jezera*, Prostor, Vol.18 No.1(39):112-135.; DAK sg 237 inv. Br. 6.2.3. Karlovac; Plitvička jezera - čovjek i priroda - Nacionalni park Plitvička jezera, 1974, ur. Guščić, B. i Marković, M.

Josip Dryák, Plitvička Jezera, hotel, fotografija

Uvratite na Plitvičkim jezerima.

Josip Dryák, Plitvička Jezera, hotel, pročelje

*Josip Dryák,
Plitvička Jezera, hotel,
fotografija*

Johann Nepomuk von Harrach

HARRACH, JOHANN NEPOMUK von

(*02.11.1828. Beč - † 12.12.1909. Ebenda)

češki grof, političar, mecena umjetnosti i znanosti. Zalagao se za razvoj industrije, poljoprivrede i turizma u Dalmaciji. S navedenim ciljem u Beču osnovao je *Društvo za gospodarsko podizanje Dalmacije*. Zalaganjem *Društva* pokrenute su akcije za izgradnju hotela na Jadranu. Tako je *Društvo* 1909. dalo izraditi pet tehničkih osnova za hotele u Dalmaciji i to u: Trogiru, Kaštelima, Trstenom, Dubrovniku i Savini kod Herceg Novog. *Društvo* je poticalo i štampanje turističkih vodiča u svrhu promocije Dalmacije. Jedan od najpoznatijih putopisa koji opisuje turističke impresije s putovanja je od Maude M. Holbach *Dalmatia the Land where east meets west* iz 1910.

Izvor: Piplović, S. (2011) *Rad na gospodarskom unaprjeđenju Dalmacije na prijelazu 19. u 20. stoljeće*, Godišnjak Njemačke narodnosne zajednice, 18: 199-228; Maude M. Holbach (1910) *Dalmatia the Land where east meets west*, London, New York.

Josef Hoffmann, skica vile za Jadran

HOFFMANN, JOSEF

(*15.12.1870. Britnice, Češka - † 07.05.1956. Beč)

arhitekt i dizajner te profesor na Umjetničkoj akademiji u Beču. Putuje 1895. godine po istočnoj obali Istre (Volosko, Ika, Mošćenice, Opatija) te nakon putovanja u časopisu *Der Architekt* objavljuje crteže tradicijske arhitekture Voloskog i Lovrana. Istovremeno objavljuje perspektivni prijedlog

jedne vile na Jadranu. Kao profesor u Beču potiče studente na projektiranje turističkih objekata na Jadranu. Istaknuo se i kao dizajner dekorativnih tkanina za namještaj i uređenje prostora: Ragusa, Grado, Miramar i Portorose.

Izvor: <http://www.architektenlexikon.at/de/234.htm>; Hoffmann, J. (1895) *Architektonisches aus der österreichischen Riviera*, Der Architekt, (1): 37-38; Rapp, C.; Rapp-Wimberger, N. (2013) *Österreichische Riviera - Wien entdeckt das meer*, Wien Museum Czernin Verlag, Wien.

HOLEY, KARL

(*06.11.1879. Podmokly, Češka - † 06.03.1955. Beč)

nakon studija u Beču zaposlio se na Tehničkoj visokoj školi gdje je bio profesor i dekan. Radio je kao arhitekt i restorator. Bio je član *Središnjega povjerenstva za umjetničke i historijske spomenike* Austro-Ugarske monarhije. Još prije Prvoga svjetskog rata često je boravio u Splitu radi radova na rekonstrukciji Dioklecijanove palače. U sklopu Jadranske izložbe u Beču 17. 7. 1913. godine održao je predavanje o Dioklecijanovoj palači. Bio je član ocjenjivačkog suda na arhitektonskom natječaju za izgradnju crkve na Visu 1914. koja se trebala izgraditi do 1916. godine povodom proslave 50. godina Viške bitke. Nešto kasnije, 1922. sudjelovao je na arhitektonskom natječaju za izgradnju objekata uz južni zid Dioklecijanove palače – dobio je 3. nagradu.

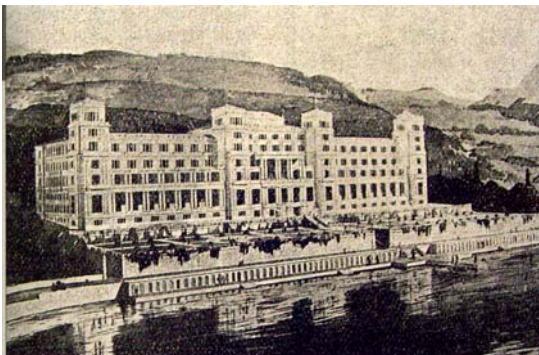
Izvor: <http://www.architektenlexikon.at/de/238.htm>; Piplović, S. (2001) *Spomen na Viški boj*, Hrvatsko-austrijsko društvo Split, Split; Ćorić, Franko i Jurić Zlatko (2010) *Obnova Buvininih vratnica 1908. godine*, Portal, Zagreb.

Josef Hoffmann, crteži tradicijske arhitekture, Lovran i Volosko

Karl Holey

Tip hotela, prema starijim projektima grofa Harracha iz godine 1910. (Hotel u Makarskoj).

Wilhelm Jelinek, Makarska, hotel

JELINEK, WILHELM

(*09.06.1845. Zbožji, Nová Paka, Češka -
† 08.02.1919. Beč)

češki je arhitekt koji je izrađivao hotelske projekte prilikom akcije za gospodarsko podizanje Dalmacije 1910.-1912.

Pretpostavlja se da je prije Prvoga svjetskog rata on autor projekta petorokatnog hotela u Makarskoj 1910. - 1912. Na prostoru Hrvatske sudjelovao je još na arhitektonskom natječaju 1897. za upravnu zgradu *Hrvatsko-slavonske šumarije* u Zagrebu na kojem je dobio 2. nagradu.

Izvor: <http://www.architektenlexikon.at/de/259.htm>, Čulić, J. (1928) *Način za riješenje problema naših pasivnih krajeva – historijat akcija za podizanje hotela u Dalmaciji*, Jugoslavenski turizam, 1(2):5-7, Split.; — *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815/1950*, Sv. 3 (Lfg. 12, 1962), str. 99.

Jan Kotěra, Opatija, hotel Peppina, 1910.

KOTĚRA, JAN

(*18.12.1871. Brno, Češka - † 17.04.1923. Prag)

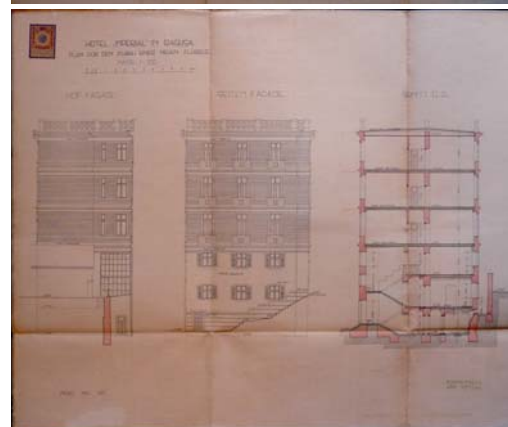
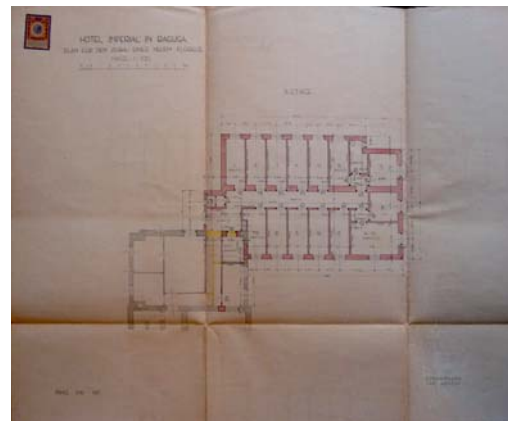
češki arhitekt kojem je početak stvaralaštva obilježio utjecaj secesije te istraživanje folklora kako bi odredio češki nacionalni stil u arhitekturi. Bio je đak arhitekta Otta Wagnera ali i utemeljitelj moderne češke arhitekture. Na početku stvaralaštva projektirao je i primjenjivao dekorativne elemente pučkoga graditeljstva. Kasnije je projektirao u stilu funkcionalizma monumentalne stambene kuće, radnička naselja, industrijske komplekse i hotele.

Eksterijere i interijere oblikovao je u stilu funkcionalizma. U potrazi za novim arhitektonskim izrazom sa suradnicima eksperimentirao je kubizmom u arhitekturi. Na prostoru Hrvatske poznato je da je projektirao za ekskluzivne turističke destinacije kao što su Opatija i Dubrovnik. U Opatiji od 1909. do 1910. projektirao je hotel Peppina u dvije varijante. Varijanta iz 1910. daje stiliziranu varijantu hotela dok ona izrađena godinu dana ranije odražava kubistički pristup oblikovanju hotela. U Dubrovniku je 1911. projektirao dogradnju hotela Imperijal. Dogradnja nije izvedena prema projektu iz 1911. već iz 1913.

Izvor: Mádl, K.B. (1922) Jan KOTĚRA, Praha; Slapeta Vladimir (2003) *Jan Kotěra: The Founder of Modern Czech Architecture 1871-1923*, Kant, Praha; Državni arhiv Dubrovnik, Hotel Imperijal.

Jan Kotěra, Opatija, hotel Peppina, 1909.

Jan Kotěra, Dubrovnik, dogradnja hotela Imperijal

Emil Králíček

Emil Králíček, Baška, paviljon

Emil Králíček, Baška, kupalište

KRÁLÍČEK, EMIL

(*11.10.1877. Český Brod – † 1930. Prag)

češki arhitekt, školovan u Pragu. U najranijoj etapi stvaralaštva projektirao je pod utjecajem secesije a kasnije pod utjecajem kubizma. Iako je njegov najveći opus realiziran u Pragu, na prostoru Hrvatske su za sada poznati njegovi projekti s otoka Krka iz 1911. i to kada je radio u poznatom građevinsko - projektantskom birou Matěj Blecha u Pragu. Na otoku Krku projektirao je nadogradnju kupališnih kabina (jednoga kata) koje nije u cijelosti izvedeno. Projektirao je također drveni paviljon u Baškoj koji više ne postoji. U njegovoj biografiji navedeno je da je na prostoru Hrvatske projektirao također vile u Splitu i Istri ali projekti za sada nisu pronađeni.

Izvor: Lozzi, J. (2008) *Sto godina kupališta u Baški*, Šušarčka revija 62/63 - Izložba fotografija Baške s početka 20. stoljeća/ hotel Corinthia-Baška, lipanj-srpanj-kolovoz 2008; Kos, M.; Lozzi Barković, J. (2009) *Kvarnerska kupališna Baština*, Hrvatski muzej turizma, Državni arhiv u Rijeci, Opatija-Rijeka; Lukeš Zdeněk, Havlová Ester, Hnídková Vendula (2005): *Emil Králíček - Zapomenutý mistr secese a kubismu / Ein neu entdeckter Repräsentant des tschechischen Jugendstils und Kubismus*, Praha.

KRAUSZ, RUDOLF

(*17.03.1872. Česka Lipa – † 04.07.1928. Beč)

arhitekturu studirao u Berlinu i Beču. Poznato je da je na prostoru Hrvatske sudjelovao na arhitektonskom natječaju za vojnu bolnicu u Puli 1910. te dobio 3. nagradu. Također je sudjelovao na arhitektonskom natječaju za izgradnju crkve na Visu 1914. (koja se trebala izgraditi do 1916. povodom proslave 50 godina Viške bitke) te je dobio 1. nagradu. Za sada nije pronađen prvonagrađeni rad. Crkva nije izvedena zbog izbijanja Prvoga svjetskog rata.

Izvor: <http://www.architektenlexikon.at/de/329.htm>; Piplović, S. (2001) *Spomen na Viški boj*, Hrvatsko-austrijsko društvo Split, Split.

LEHRMANN, KARL

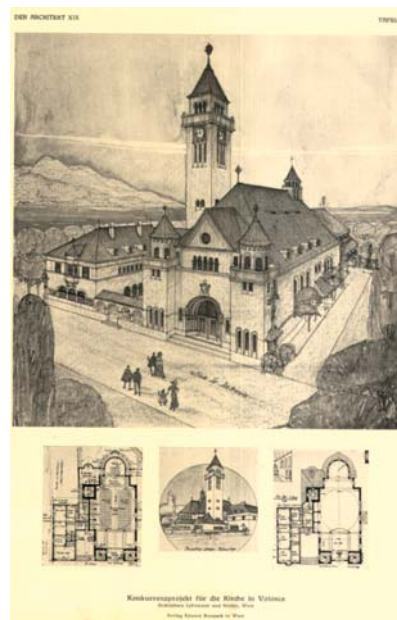
(*29.09.1887. Zatec, Češka -
† 12.10.1957. Mödling, Austrija)

arhitekturu je studirao u Beču. Poznato je da je na prostoru Hrvatske sudjelovao na natječaju za crkvu u Voloskom (1912/1913. – nije dobio nagradu). Na arhitektonskom natječaju za projekt hotela na Rabu 1914. dobio je 1. nagradu. Natječajni rad nije niti izvedeni niti pronađen.

Izvor: <http://www.architektenlexikon.at/de/1164.htm>; *Der Architekt*, 1913.; *Der Architekt*, 1914, Crnković, G. (2008) *Inicijativa za utemeljenje župe u Opatiji natječaj za gradnju nove crkve sv. Jakova*, Opatijske crkvene obljetnice, Opatija – Rijeka.

Karl Lehrmann

Karl Lehrmann, Volosko, natječajni rad, crkva

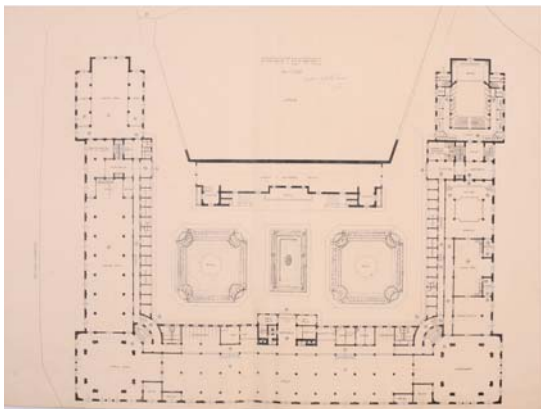
Adolf Loos

LOOS, ADOLF

(*10.12.1870. Brno, Češka - † 23.08.1933. Beč)

predstavnik je purizma u arhitekturi. Kao jedan od glavnih nositelja modernističkih strujanja u arhitekturi objavio je eseje 1908. pod nazivom *Ornament i zločin*, koji su prerasli u manifest. U Ministarstvu kulture u Zagrebu nalaze se tri Loosova projekta hotela. Jedan projekt nije datiran i nije mu određena lokacija osim što je potpisan od A. Loosa. Na situaciji je naznačeno da se hotel nalazi uz ulicu Reichstrasse. Obzirom da hotel ima sve karakteristike Kurhotela pretpostavka je da bi projekt možda bio rađen za Opatiju.

Izvor: Ministarstvo kulture, Konzervatorski odjel Zagreb

Adolf Loos, Opatija, hotel, tlocrt

PAŘÍK, KAREL (Paržik, Karlo)

(*04.07.1857. Veliš, Češka - † 16.06.1942. Sarajevo)

češki arhitekt koji je gotovo cijeli radni vijek boravio u Bosni i Hercegovini gdje je projektirao i realizirao brojne hotele. U razdoblju od 1912. do 1913. Pařík se bavio projektiranjem hotela u Dalmaciji. Nakon odlaska u mirovinu, u razdoblju od 1916. do 1918. sačuvane su razglednice iz 1916. i 1918. godine iz kojih je vidljivo da se Pařík javljao iz Kotora (29. XI 1916.), Zadra, Splita i Dubrovnika (IV.1918.). Iz njihovog sadržaja vidljivo je da je obilazio terene kod Zadra, Trogira, zatim, Molina, Brena i Omble kod Dubrovnika, te Herceg Novog i Kotora te ponovno Zadra (IX.1918.) radi izgradnje hotela. Na jednoj od navedenih razglednica spominje se otkup zemljišta (punte, rta) kod Zadra (10.IV.1918.). Pařík je navodio kako

je u obilazak mjesta na jadranskoj obali išao zajedno s nekim grofom (razglednica iz Zadra od 8.IV.1918. i iz Dubrovnika od 15.IV.1918.). Prema podacima Branke Dimitrijević, odnosno prema podacima koje je njoj dao dr. A. Buljan – “da je na podsticaj grofa Szécsénya“ Pařík izradio projekte za dalmatinsko primorje”. O odustajanju od izvedbe projekata može se naslutiti iz nekoliko riječi koje je Pařík napisao na razglednici iz Zadra 26.IX.1918.“

Izvor: Dimitrijević, B. (1990) *Der Architekt Karl Pařík*, Österreichische Zeitschrift für Kunst und Denkmalpflege, XLIV, Heft 3/4, Wien, 155-169; Dimitrijević, B. (1991) *Karlo Pařík*, doktorska disertacija, Arhitektonski fakultet, Sveučilište u Zagrebu; J. Kudela, B. Dimitrijevic and I. Vacik (2007) *A Czech Who Built the European Sarajevo: Architect Karel Pařík 1857-1942*. Embassy of the Czech Republic in Bosnia and Herzegovina and the City Museum of Sarajevo, Sarajevo.

Karel Pařík

PROKOP, AUGUST

(*15.08.1838. Jihlava, Mähren, Češka -
† 18.08.1915. Bolzano, Italija)

držao je predavanja o unapređenju turizma na „austrijskoj rivijeri“. Bio profesor i rektor na Tehničkoj visokoj školi u Brnu i u Beču. Zalagao se za unaprjeđenje turizma te je ukazivao na njegovu povezanost s ekonomijom. Obzirom da je bio arhitekt – konzervator nije neobično da je u njegovom članku iz 1900. o unaprjeđenju turizma objavljen prikaz samostana na Lokrumu. U Opatiji boravio je 1896. kada je bio član komisije (porota) arhitektonskog natječaja za izgradnju carskog činovničkog lječilišta (1. nagrada dodijeljena arh. Maxu Fabianiju).

Izvor: Prokop, A. (1900.), *Zur Förderung des Fremdenverkehrs in den österreichischen Alpenländern und an der Österreichischen Riviera*, „Wiener Bauindustrie Zeitung“, XVII (14):97-101, Wien; <http://www.architektenlexikon.at/de/1213.htm>

August Prokop

Josef Schulz

SCHULZ, JOSEF

(*11.04.1840. Prag - † 15.07.1917. Špindelmühle, Češka)

češki arhitekt i dizajner. Studirao je arhitekturu u Beču, kasnije je bio profesor na Politehnici u Pragu. Schulz je projektirao nekoliko značajnih građevina u Češkoj, uključujući Nacionalni muzej i Muzej primijenjene umjetnosti u Pragu. Radio je i kao restaurator na obnovi dvoraca i crkava. Zgrade je oblikovao u stilu romantičnog historicizma a kasnije talijanske neorenesanse. Na prostoru Hrvatske projektirao je kupalište u Omišlju na Krku koje nije realizirano.

Izvor: Kos, M.; Lozzi Barković, J. (2009) *Kvarnerska kupališna Baština*, Hrvatski muzej turizma, Državni arhiv u Rijeci, Opatija-Rijeka; DAR; Österreichisches Biographisches Lexikon 1815-1950 (ÖBL). Band 11. Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien 1999. str. 347.; Kranjčević, J.; Kos M. (2013) *Fragmenti prekinutog vremena – nerealizirana turistička arhitektura*, DAR.

Josef Schulz, Omišalj, kupalište, pročelje

SEIDL, CARL

(*13.03.1858. Šumpek, Moravska – † 10.06.1936. Beč)

arhitekturu je studirao na Politehnici u Zürichu te na Akademiji likovnih umjetnosti u Beču. Na Liburnijskoj rivijeri projektirao brojne vile (Frappart, Ransonnet i dr.). U Opatiji realizirao je hotel Jadran. Od nerealiziranih projekata ističe se projekt lječilišne palače u Opatiji iz 1910. Primio je više nagrada i priznanja: srebrnu medalju Künstlerhausa za cjelokupni rad, zlatnu državnu medalju na izložbi u Beču 1914. za projekt vile Frappart u Lovranu, zajedno s bečkim arhitektima M. Kammererom, O. Schöntalom i E. Hoppeom (*Wagnerschule*), prvu nagradu i

Halle der Villa Frappart in Lovrana. Architekt Carl Seidl, k. k. Baurat

Carl Seidl, Lovran, vila Frappart

Carl Seidl, Lovran, vila Frappart

Torbau der Villa Frappart in Lovrana. Architekt Carl Seidl, k. k. Baurat

Carl Seidl, Lovran, vila Frappart

Haus der Stelle der Villa Frappart in Lovrana. Architekt Carl Seidl, k. k. Baurat

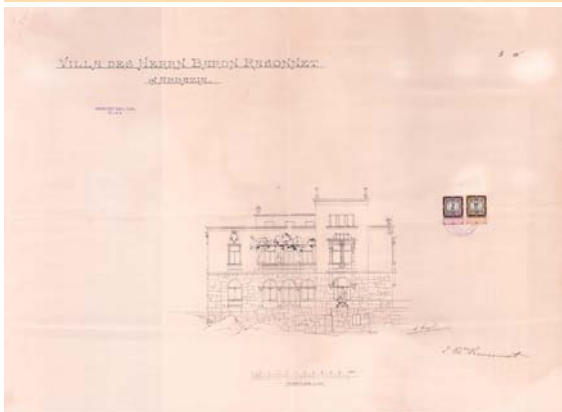
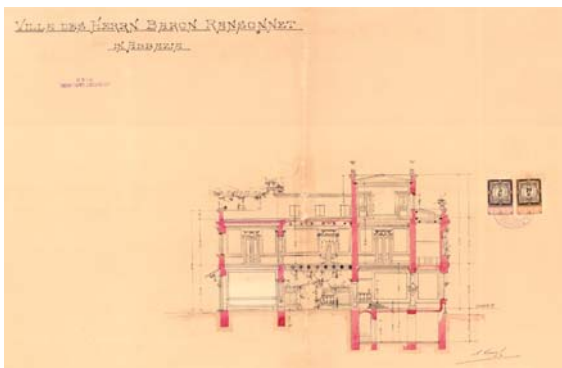
Villa Frappart in Lovrana. Architekt Carl Seidl, k. k. Baurat

Carl Seidl, Lovran, vila Frappart

Haus Paul Tomasic. Architekt Carl Seidl, k. k. Baurat

Carl Seidl, kuća Tomašić

Carl Seidl, Opatija, projekt vile Ransonnet

Carl Seidl, Opatija, prijedlozi lječilišne palače

medalju (Ehrenmedaille der internationalen Kunstausstellung Rom) za projekt Kurpalasta u Opatiji, koji je ostao neostvaren. Godine 1908. Seidel je izabran za počasnoga građanina tadašnje općine Volosko. Arhitekturu je znalčki uklapao u lokalni prostor. Prilikom oblikovanja građevina koristio je lokalne građevne materijale i oblikovne elemente.

Izvor: Valušek, B. (1987) *Carl Seidl i lovranske vile*, Liburnijske teme; Peršić, M. (2002) *Lovran – Turizam i graditeljstvo*, Rijeka; DAR; Istarska enciklopedija – Leksikografski zavod „Miroslav Krleža“, Zagreb; Kammerer, M. (1912) *Carl Seidl*, Der Architekt br. 5., Valušek, B. (2010) Arhitektonsko djelo Carla Seidla na Opatijskoj rivijeri :prilog interdisciplinarnom razmatranju arhitekture na prijelazu 19. u 20 . st., doktorska disertacija, Arhitektonski fakultet, Zagreb.

Villa Baron Schmidt-Zabierow in Volosca. Architekt Carl Seidl, k. k. Baurat

Carl Seidl, Volosko, vila baruna Schmidt-Zabierow

STIBRAL, JIŘÍ

(*27.07.1859. Prag – † 08.10.1939.)

arhitekturu je studirao na Tehničkom sveučilištu u Pragu. Za češke investitore radio je projekt hotelsko-kupališnog kompleksa u Kuparima, u uvali Srebreno kod Dubrovnika 1919. - 1931. Neostvorena vizija hotelskog kompleksa objavljena je u knjizi *Zlata knjiga slovanske riviere* iz 1926. autora Ročnik I.

Izvor: Baće, A.; Laznibat, Z.; Perkić, D. (2010) *Konzervatorska dokumentacija za UPU Srebreno*, Institut IGH, zavod za planiranje, studije i zaštitu okoliša, Dubrobnik; ÖBL 1815-1950, Bd. 13 (Lfg. 60, 2008), str. 248.

Jiří Stibral, Kupari, hotelski kompleks, prijedlog

Kupari, stara razglednica

Alois Zima, Prag

Kupari, stara razglednica

TICHY, ADOLF

(*10.06.1856. Tlumacov, Češka -
† 17.05.1912. Mauer-Öhling, Austrija)

Tehničku visoku školu završio je u Brnu. U Opatiji je projektirao njemačku čitaonicu koja je izvedena 1897. Navedena čitaonica početkom 20. stoljeća preuređena je u hotel.

Izvor: Zakošek, B. (2005) *Opatijski album*, Rijeka;
<http://www.architektenlexikon.at/de/1358.htm>.

ZIMA, ALOIS

(*31.01.1873. Kněžmost – † 29.04.1960. Prag)

češki arhitekt koji je radio zajedno s arhitektom Stribal Jiří projekt hotelsko-kupališnog kompleksa u Kuparima, u uvali Srebreno kod Dubrovnika 1919.-1931.

Izvor: Baće, A.; Laznibat, Z.; Perkić, D. (2010) Konzervatorska dokumentacija za UPU Srebreno, Institut IGH, zavod za planiranje, studije i zaštitu okoliša, Dubrovnik; Österreichisches Biographisches Lexikon 1815-1950 (ÖBL), Bd. 13 (Lfg. 60, 2008), str. 248.

Kupari, stara razglednica

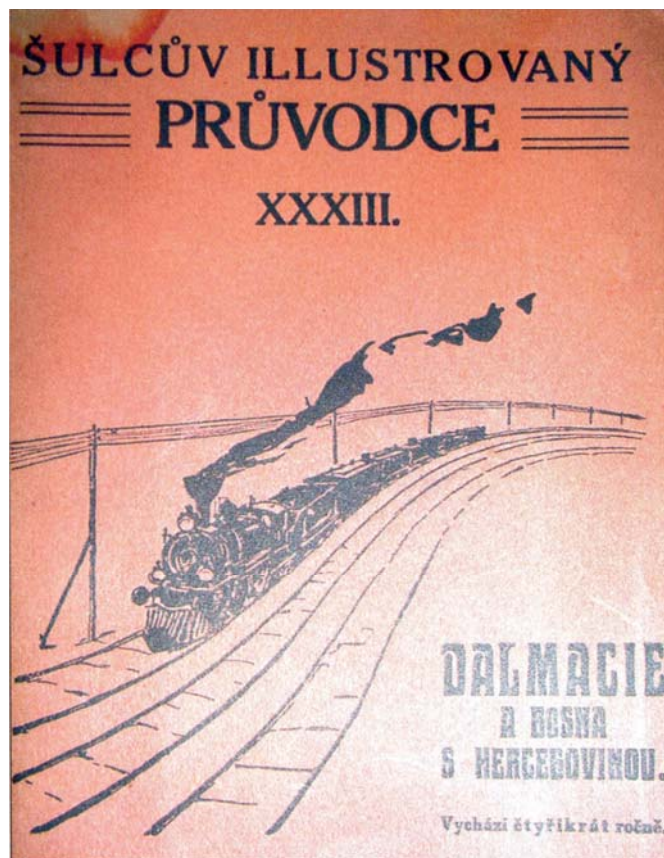
Iz recenzija

„Katalog Češki arhitekti i počeci turizma na hrvatskom Jadranu ukazuje na češki i srednjoeuropski doprinos razvoju turizma na Jadranu kao i doprinos u kreiranju novih kulturnih i turističkih krajolika jadranske obale.“

Akademik Mladen Obad Šćitaroci

„Rukopis i bogati ilustracijski materijali s faksimiliranim projektima i dokumentima iz više arhivskih fondova rezultat su izvornih autorskih istraživanja, uključujući i rektificiranje terena na brojnim lokalitetima. U tome pogledu je ova knjiga doista pionirsko djelo s novim doprinosom u korpusu znanja o turističkoj arhitekturi Jadrana, a s obzirom na njen pregledni karakter, otvara se i mogućnosti budućih izvornih radova s detaljnom elaboracijom pojedinih istaknutih primjera.“

Doc. dr. sc. Zlatko Karač, mag.ing.arh.

Naslovnica češkog turističkog vodiča

Češki arhitekti i počeci turizma na hrvatskom Jadranu

Razvoj turizma na hrvatskom dijelu Jadrana krajem 19. i početkom 20. stoljeća bio je razlog za izgradnju turističkih građevina – hotela, vila i kupališta. U projektiranje tih specifičnih građevina bili su uključeni stručnjaci s prostora cijele Austro-Ugarske monarhije pa tako i današnjeg prostora Češke.

Istraživanjem i izložbom željelo se utvrditi doprinos čeških arhitekata na oblikovanje jadranskog prostora Hrvatske, odnosno glavnog turističkog prostora Hrvatske na početku razvoja turizma. Istraživanje je zanimljivije ukoliko se uzme u obzir činjenica da su češki arhitekti na Jadranu djelovali na početku razvoja turizma u Hrvatskoj.

Djelovanje čeških arhitekata na Jadranu može se pratiti kroz praćenje: arhitektonskih natječaja, aktivnosti čeških investitora te radova na obnovi graditeljskog nasljeđa. Prezentirana građa sakupljena je iz: Državnih arhiva u Rijeci i Dubrovniku, čeških, hrvatskih i austrijskih knjiga odnosno časopisa te starih razglednica.

U katalogu su abecednim redom prezentirani češki arhitekti koji su djelovali na hrvatskom Jadranu. To su: August Johann Belohlavek, Matěj Blecha, Josip (Josef) Dryák, Johann Nepomuk von Harrach, Josef Hoffmann, Karl Holey, Wilhelm Jelinek, Jan Kotěra, Emil Králíček, Rudolf Krausz, Karl Lehrmann, Adolf Loos, Karel Pařík (Karlo Paržik), August Prokop, Josef Schulz, Carl Seidl, Jiří Stibral, Adolf Tichy i Alois Zima.

Ne smije se zanemariti činjenica da su i drugi češki arhitekti djelovali na Jadranu, ali njihovo stvaralaštvo još nije istraženo.

Kvaliteta određenih projekata je na vrlo visokoj razini, a posebno se ističu projekti hotela i vila u Opatiji. Svakako tu se posebno ističu arhitekti Jan Kotěra, Adolf Loos i Carl Seidl. Nerealizirani projekt hotela u Opatiji arhitekta Jana Kotěre iz 1909. ukazuje na nove trendove u arhitekturi koji će tek uslijediti.

Iako je tema ove izložbe turistička arhitektura - hoteli, vile i kupališta - čeških arhitekata na Jadranu, ne smije se zanemariti činjenica da su češki arhitekti projektirali turističku arhitekturu i u unutrašnjosti Hrvatske (Zagreb, Topusko, itd.).

Sagledavajući izložene projekte, zaključuje se da su češki arhitekti imali važnu ulogu u osmišljavanju pojedinih turističkih destinacija na početku razvoja turizma na hrvatskom dijelu Jadrana.

Summary

Czech architects and the beginnings of tourism on the Croatian Adriatic

The development of tourism on the Croatian part of the Adriatic Sea in the late 19th and early 20th centuries was the reason for the construction of various types of tourist facilities such as hotels, villas and bathing areas. Experts from all parts of what was then Austro-Hungarian Empire were involved in designing these specific buildings, including a number of individuals from present day Czech Republic.

This research study and exhibition seek to determine the contribution of Czech architects to the design of the Croatian Adriatic region, this being the country's principal tourism destination, during the earliest phases of its tourism development. The research is all the more interesting if one considers the fact that Czech architects worked on the Adriatic coast at the very beginning of tourism development in Croatia.

The activity of Czech architects on the Adriatic coast can be reconstructed from studying: architectural competitions, activities of Czech investors and works on the restoration of architectural heritage. The presented material was collected from: the National Archives in Rijeka and Dubrovnik, Czech, Croatian and Austrian books or magazines and old postcards.

The catalog alphabetically presents Czech architects who worked on the Croatian Adriatic coast. These are: August Johann Belohlavek, Matěj Blecha, Josip (Josef) Dryák, Johann Nepomuk von Harrach, Josef Hoffmann, Karl Holey, Wilhelm Jelinek, Jan Kotěra, Emil Králíček, Rudolf Krausz, Karl Lehrmann, Adolf Loos, Karel Pařík (Karlo Paržik), August Prokop, Josef Schulz, Carl Seidl, Jiří Stibral, Adolf Tichy and Alois Zima.

The work of other Czech architects on the Adriatic should not be neglected although, unfortunately, their contribution has not been researched up to this point.

The overall quality of projects is of a very high level, especially certain projects of hotels and villas in Opatija. This especially refers to the outstanding work of architect Carl Seidl, Jan Kotěra and Adolf Loos. An unrealized project of a hotel in Opatija by architect Jan Kotěra from 1909 points to new trends in architecture which will follow in the future.

Although the theme of this exhibition is tourist architecture - hotels, villas and bathing areas – by Czech architects on Croatian Adriatic coast, it should not be neglected that Czech architects also designed tourist architecture in continental parts of Croatia (e.g. Zagreb, Topusko, etc.).

Looking at the presented projects, it can be concluded that Czech architects had an important role in the design of some tourist destinations during the early stages of tourism development in the Croatian part of the Adriatic.

